

AAN TAFEL !
-
TAFELPORTRETTE

« Ik heb altijd geleerd dat we tijdens het eten niet mogen praten en mooi rechtop moeten zitten. »

“Ellebogen van tafel!”, “Rug recht!” Hoe vaak hebben we die bevelen niet gehoord? In elke familie zijn er wel anekdotes of rare gewoontes.

De maaltijd is een ritueel dat mensen samenbrengt

Tafelmanieren dragen bij tot het gevoel van samenhang in een groep. Gedragscodes overdragen en zich eigen maken gebeurt van kindsbeen af, door het voorbeeld en de druk van familie en samenleving.

“Ik heb altijd geleerd dat we tijdens het eten niet mogen praten en mooi rechtop moeten zitten. Je kunt geen 36 dingen tegelijkertijd doen: als je aan tafel zit, is dat om te eten. Je moet ook respect hebben voor het eten dat voor je staat. Ik heb mijn kinderen altijd geleerd om respect te hebben voor voedsel, want niet iedereen kan zoals wij, eten tot hij verzadigd is. Je moet vooral je bord leegeten.” Bouzid, 57 jaar.

Burgerij en volksklasse hebben in de 19e eeuw niet dezelfde gebruiken aan tafel. De manier waarop gerechten worden aangeboden en verorberd, verschilt.

Drie kinderen aan een tuintafel in Hem, 13 september 1942, foto, coll. C.H.L.

Tafelmanieren worden van jongs af aan aangeleerd. De kinderen worden aan een tafel gezet, met een servet om de hals, zodat ze leren eten “zoals de grote mensen”.

Het “franc-manger”

In volkse middens wordt de regel van het “franc-manger” toegepast: alle gerechten worden op tafel gezet en het bord wordt helemaal leeggegeten. Dat bord dient overigens ook voor het dessert ... Deze manier van eten heeft zijn eigen codes en is niet alleen een kwestie van zuinig zijn. Waar het op aankomt, is dat de eters zich goed voelen bij elkaar, zonder aanstellerij, in een sfeer van mededeelzaamheid en solidariteit: na de maaltijd wordt het koffielepeltje doorgegeven zodat iedereen de suiker in zijn koffie kan mengen.

*Tafeltafereel, begin 20e eeuw,
potlood op papier van De Grave,
coll. C.H.L.*

Dit tafereel doet denken aan de middagpauze van mannen van bescheiden afkomst, arbeiders misschien. Op tafel staan borden, glazen zonder voet, brood en flessen. De figuren buigen zich over hun bord en zijn geconcentreerd met eten bezig. In volksmiddens eten de mensen snel, eerst en vooral om de honger te stillen, maar ook omdat ze tussen twee shiften in de fabriek in niet genoeg tijd hebben.

Burgerlijke manieren of sociaal onderscheid

Bij de burgerij worden de tafelmanieren gekenmerkt door gecontroleerde en beheerste gebaren. Deze zeer precieze voorschriften worden gezien als het ideale middel om de familie te structureren en bij te dragen tot de maatschappelijke orde.

In de 19e eeuw is het belangrijkste diner voor de burgerij het “genodigdendiner” – dé gelegenheid om uit te pakken en je sociale status te bevestigen. Aan het protocol is geen ontkomen aan. Acht dagen vooraf krijgen de tafelgenoten een uitnodiging. Op de dag zelf worden de gasten verwelkomd in de salon. Als het diner klaar is, spreekt de huisbediende de gebruikelijke formule uit: “Het eten is opgediend, mevrouw”. De genodigden trekken dan, in volgorde van hun rang, naar de eetkamer en de gastvrouw geeft hun een plaats aan tafel. De burgerlijke tafelmanieren worden overgenomen van de aristocratie en zijn bedoeld om zich te onderscheiden van de massa.

Tafelhoek, tweede helft van de 19e eeuw, olie op doek van P.-E. Chabas, Musée des Beaux-Arts van Tourcoing.

Bij de burgerij is het diner een belangrijke gelegenheid om sociale contacten te onderhouden en gasten te ontvangen volgens gecodeerde ensceneringen: regels voor kleding, welvoeglijkheid, gebaren. De maaltijd staat in het teken van vrije tijd en luxe. Het is de gelegenheid bij uitstek om te pronken met zilverwerk, kristal, porselein en onberispelijk tafellinnen.

MARENCO Claudine, *Manières de table, modèles de mœurs: 17ème – 20ème siècle*, Editions de l'ENS-Cachan, 1992.

BONNEAU Michel, « Chapitre IX, Les pratiques domestiques culinaires et alimentaires », *La table des pauvres : cuisine dans les villes et cités industrielles, 1780-1950*, Rennes, Presses Universitaires de Rennes, 2013, p. 231-250.

BOURDIEU Pierre, *La distinction, Critique sociale du jugement*, Paris, Les éditions de Minuit, 1979.

Tourcoing
La Créative

Centre d'Histoire Locale
de Tourcoing

